

Canonical Czumel Lajos în dosarele Securității (1950-1967)

Biserica Catolică a reprezentat pentru regimul comunist o problemă deosebit de importantă datorită structurii centralizate, subordonată, atât din punct de vedere spiritual, cât și canonic, Vaticanului, considerat de comuniști drept „centru al reacțiunii internaționale”.¹ Autoritățile comuniste au adoptat o atitudine diferită în problema celor două ramuri ale Bisericii Catolice din România. Dacă în cazul Bisericii Greco-Catolice s-a optat pentru soluția radicală, cultul fiind desființat la 1 decembrie 1948, în cazul credincioșilor romano-catolici, majoritatea de etnie maghiară, regimul a urmărit înlocuirea controlului de la Vatican cu cel de la București. Începând din primăvara anului 1948 în presa românească a început o virulentă campanie anticatolică, menită să justifice gestul guvernului de a denunța Concordatul încheiat cu Sfântul Scaun la 10 mai 1927. Articolele apărute în presă acuzau Vaticanul că ar fi susținătorul intereselor capitalismului financiar, sprijinitor al imperialismului american și că „desfășoară acțiuni de spionaj și intrigă politică”.² La 17 iulie 1948, în ședința Consiliului de Miniștri, Concordatul cu Sfântul Scaun a fost denunțat unilateral de către guvernul român, hotărâre ce a intrat în vigoare la 19 iulie, când Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis decretul nr. 151 prin care „Concordatul și toate acordurile și convențiile intervenite ulterior în aplicarea lui erau denunțate”.³ Două măsuri legislative adoptate la începutul lunii august 1948 au avut implicații directe și negative asupra Bisericii Catolice, diminuând prezența acesteia în spațiul public. Prin Decretul-Lege nr. 175 din 3 august privind reforma învățământului, statul și-a impus monopolul asupra educației, iar prin Decretul-Lege nr. 176 au trecut în proprietatea statului toate bunurile bisericilor, congregațiilor și comunităților care au servit pentru funcționarea și întreținerea instituțiilor de învățământ.⁴ Adoptarea Decretului-Lege nr. 177 din 4 august 1948, pentru regimul general al cultelor reprezintă etapa finală a lichidării libertății bisericii și a încadrării ei în regimul comunist.⁵ Noua Lege a cultelor, departe de a exprima separarea statului de biserică, reflectă mai degrabă preocuparea statului de a exercita un control riguros asupra bisericii.⁶ Articolul 41 al acestei legi urmărea înlăturarea autorității Vaticanului asupra Bisericii Catolice din România întrucât „pe teritoriul statului român, cultele religioase străine nu-și pot exercita jurisdicția asupra credincioșilor”.⁷ Iar pe baza unui alt articol din lege (art. 22,

¹ Cristian Vasile, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2003, p. 21.

² *Ibidem*, pp. 130-131.

³ *Ibidem*, p. 131.

⁴ Monitorul Oficial, nr. 177, Partea I, 3 august 1948.

⁵ Pentru implicațiile asupra Bisericii Catolice, a se vedea Codruța Maria Știrban, Marcel Știrban, *Din istoria Bisericii Române Unite (1945-1989)*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000, pp. 119-124; Ioan-Marius Bucur, Lavinia Stan, *Persecuția Bisericii Catolice din România. Documente din Arhiva Europei Libere 1948-1960*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2005, p. 35.

⁶ Conform articolului 33, la semnalarea organelor de Securitate, Ministerul Cultelor putea sista temporar sau definitiv salarizarea clericilor cu „atitudini antidemocratice” (Cristian Vasile, *op.cit.*, pp. 136-139).

⁷ Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc. 1948-1965*, Iași, Editura Polirom, p. 79.

conform căreia o dieceză trebuia să aibă peste 750.000 credincioși), guvernul a reușit să reducă numărul diecezelor romano-catolice la două, Alba Iulia și Iași.⁸

Biserica Romano-Catolică din România avea la sfârșitul celui de al doilea război mondial cinci dieceze: Alba Iulia (episcop Márton Áron) și Satu Mare (episcop János Scheffler), predominant maghiare, Timișoara (episcop Augustin Pacha), cu o majoritate germană, Iași (episcop Anton Durcovici) și București (episcop Alexandru Cisar), cu credincioși în principal de etnie română. Din cei aproximativ 1,3 milioane de credincioși, aproximativ 450.000 erau în dieceza Alba Iulia, 200.000 în cea de Oradea-Satu Mare, 300.000 cea din Timișoara, 200.000 în dieceza de Iași și 80.000 în cea de București.⁹ Pe baza articolului 22 din cadrul noii legi, conform căreia o dieceză trebuia să aibă peste 750.000 credincioși, guvernul a reușit să reducă numărul diecezelor romano-catolice la două, Alba Iulia și Iași¹⁰, dieceza de Satu Mare fiind considerat protopopiat major, subordonat administrativ Episcopiei de Alba Iulia. Prin decizia Ministerului Cultelor din 16 septembrie 1948 recunoașterea episcopului romano-catolic de Satu Mare-Oradea, Scheffler János fusese retrasă.¹¹ La sfârșitul lunii octombrie 1948, Nunțiatura din București primise dispoziția papală „Nominatio substitutorum” din 29 iunie 1948, care prevedea ca episcopii în funcție să numească doi preoți (ordinarius substitutus), care, în cazul arestării episcopului, să preia conducerea diecezei. Fiecare preot supleant trebuia să-și numească succesorul în secret, pentru ca jurisdicția bisericească să continue.¹²

Refuzul episcopului Scheffler János de a ceda în fața încercărilor autorităților comuniste de a-și impune autoritatea în cadrul Bisericii Romano-Catolice și respingerea vehementă a Comitetului Catolic de Acțiune¹³ au determinat autoritățile, la 23 mai 1950, să-i fixeze domiciliul obligatoriu la mănăstirea franciscană de la Baia de Criș.¹⁴ Înainte de a pleca, episcopul Scheffler i-a numit la conducerea Diecezei pe preoții Czumbel Lajos, Szvoboda Ferenc și Dobos János, iar printr-un

⁸ Jozsef Márton, *Arhidieceza de Alba Iulia între anii 1948-1989* în „Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948-1989)”, coordonator Dănuț Doboș, Iași, Editura Sapienția, 2008, p. 12. (în continuare, „Biserica Romano-Catolică din România”).

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Ioan-Marius Bucur, *Din istoria Bisericii Greco-Catolice (1918-1953)*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2003, p. 202.

¹² Jozsef Márton, *op.cit., loc.cit.*, p. 10.

¹³ În vederea subminării influenței papale, autoritățile au încercat să creeze o Biserică Catolică independentă de Vatican, prin intermediul Comitetului Catolic de Acțiune, urmărind strângerea de semnături pentru Apelul de Pace de la Stockholm, document în care erau preluate cele mai importante lozinci ale vremii în care „lupta pentru pace” și campania împotriva „reacțiunii occidentale” ocupau un loc central. Conform noului statut, Suveranul Pontif era recunoscut drept autoritate ecleziastică supremă doar în probleme de credință și dogmă, în rest biserica urma să se supună legilor statului. Numirile de episcopi urmau să fie făcute de Vatican în urma recomandărilor venite de la Biserica Catolică din România și doar cu aprobarea guvernului român. De altfel, orice legătură cu Sfântul Scaun urma să aibă loc exclusiv prin intermediul Ministerului Cultelor și Ministerului de Externe, evitându-se orice contact direct (Dennis Deletant, *op.cit.*, pp. 79-81).

¹⁴ În timpul domiciliului obligatoriu de la Baia de Criș, episcopul Scheffler János a fost ajutat cu bani și bunuri materiale de canonicul Czumbel Lajos (László Bura, *Dieceza de Satu Mare în perioada 1948-1989*, în „Biserica Romano-Catolică din România”, p. 90).

curier special l-a înștiințat pe nunțul apostolic Patrick O'Hara cu privire la evoluția evenimentelor dramatice din Dieceza de Satu Mare.¹⁵

În cadrul acestui studiu am încercat să descriem evoluția și organizarea Diecezei de Satu Mare în perioada tulbure a anilor '50-'60, insistând asupra personalității canonicului Czumbel Lajos, devenit ordinariu substituit după arestarea episcopului Scheffler. Analiza noastră se bazează în mare măsură pe documentele Securității (sinteze, rapoarte, note informative, declarații), completate cu articole de specialitate și lucrări cu caracter memorialistic.

Czumbel Lajos s-a născut la 12 august 1891 în comuna Sanislău din zona Carei și a fost hirotonit preot la 13 iunie 1915. Doctor în teologie, a funcționat în cadrul mai multor parohii din cadrul Episcopiei de Satu Mare, printre care Baia Sprie (1931-1941)¹⁶ și Sighet (1941-1943). Începând din anul 1943 a fost numit preot la Catedrala din Satu Mare, unde a funcționat până la arestarea sa, în martie 1951.¹⁷

Din luna mai 1950, după îndepărtarea episcopului Scheffler János de la conducerea diecezei prin fixarea domiciliului obligatoriu¹⁸, canonicul Czumbel Lajos a devenit ordinariu substituit și a intrat în vizorul Securității, fiind atent urmărit. În cursul anului 1950, ofițerii Securității Satu Mare au adunat numeroase referințe despre activitatea canonicului Czumbel, obținute de la persoane din diverse categorii socio-profesionale, iar câteva fragmente sunt ilustrative pentru atitudinea sa intransigentă. Astfel, într-o declarație din 26 decembrie 1950, semnată de un credincios romano-catolic, informator al Securității, Mudella Francisc¹⁹ din Satu Mare, se specificau următoarele: „În 17 decembrie 1950 am fost la biserică unde canonicul Czumbel Lajos a făcut predica și din toată vorbăria lui s-a putut constata că a folosit cuvinte contra guvernului și a vorbit cu două înțelesuri. A atras atenția credincioșilor să nu se lase duși la o parte de către cei care vreau să distrugă credința fiindcă în prezent trăim o viață foarte grea și se poate că mai târziu o să fie și mai greu. Tot atunci a atras atenția credincioșilor să se strângă cât mai mulți în jurul bisericii și să se roage și pentru cei care s-au despărțit și s-au întors de la biserică. A mai spus în predica lui că biserica noastră este în pericol și toată lumea să se spovedească înainte de Crăciun că după aceea nu o să mai aibă

¹⁵ *Ibidem*, p. 89.

¹⁶ Referitor la perioada petrecută de canonicul Czumbel la parohia romano-catolică din Baia Sprie, un raport informativ al Securității din 25 martie 1951 menționa: „În anii când canonicul romano-catolic a domiciliat în orașul Baia Sprie, fostul Rege Carol al II-lea cu ocazia vizitelor făcute la tabăra de cercetași care era în Baia Sprie, cu toate ocaziile a intrat în discuții cu canonicul Czumbel. În urma acestor discuții, populația din Baia Sprie a lansat diverse întrebări întrucât nu era clară situația de ce regele nu discută cu oraganele de stat și discută cu canonicul romano-catolic de naționalitate maghiară, în timpul în care șovinismul bântuia deplin. Situația s-a clarificat prin declarația lui Czumbel în care arată că fostul rege a fost elevul său în Franța” (Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității [în continuare, ACNSAS], fond Informativ, dosar 109896, vol. 6, ff. 19, 25).

¹⁷ ACNSAS, fond Informativ, dosar 133630, f. 36.

¹⁸ Episcopul Scheffler János a fost arestat la 11 martie 1952, iar după o trecere prin arestul Ministerului de Interne a fost mutat la Jilava, unde a decedat „în ziua de 6 decembrie 1952, orele 8³⁰ în urma unei sincope cardiace, suferind de miocardită cronică” (ACNSAS, fond Penal, dosar 18340, vol. 2, f. 106).

¹⁹ Născut la data de 27 martie 1909, fiul lui Francisc și Maria, de profesie calfă pălărier.

posibilitatea”.²⁰ Într-o altă notă informativă, din 26 decembrie 1950, semnată de Hatvani Maria se semnală că „în 17 decembrie 1950 a făcut slujbă religioasă canonicul Czumbel Lajos, care, cu ocazia predicii a accentuat că, creștinismul este într-o mare prigoană și că toată lumea să-și unească forțele și să umble la biserică ca prin aceasta creștinismul să fie tare în credință, fiindcă regimul actual vrea să nimicească creștinismul. Iar toate acestea le-a spus sub două înțelesuri. De asemenea, a rugat credincioșii să se spovedească înainte de Crăciun, fiindcă apoi nu o să mai aibă posibilitatea”.²¹ Pe baza materialelor informative care incriminau activitatea canonicului Czumbel, conducerea Securității Satu Mare a propus printr-un referat din 9 mai 1950, internarea sa administrativă într-o colonie de muncă pentru doi ani întrucât „este un element foarte periculos și un dușman înfocat al regimului ce are influență asupra credincioșilor romano-catolici”.²²

Din rațiuni de ordin tactic, autoritățile au amânat o vreme arestarea sa, încercând să-l determine să adere la acțiunile organizate de Comitetul Catolic de Acțiune. Refuzul ferm, dar și atitudinea intransigentă față de linia colaboraționistă promovată de vicarul Pakocs Károly au dus la arestarea canonicului Czumbel.²³ Pe baza ordinului Direcției Generale a Securității Statului nr. 43/302415, Czumbel Lajos a fost ridicat la 9 martie 1951.²⁴ După o scurtă perioadă petrecută în arestul Securității din Satu Mare a fost încarcerat la penitenciarul din Sighet.²⁵ Prin Decizia MAI nr. 64/952 a fost internat administrativ pentru o perioadă de 24 luni, iar prin Decizia 684 din 28 decembrie 1953 i s-a majorat pedeapsa cu 24 luni, începând de la 30 ianuarie 1954.²⁶ La 3 mai 1955 a fost eliberat de Procuratura Militară Teritorială București, dar la solicitarea Securității i s-a fixat domiciliu obligatoriu în localitatea Bumbăcari din Bărăgan întrucât „a fost și este un element ostil regimului democrat-popular, iar în cursul cercetărilor a avut o poziție nesinceră”.²⁷

Un plan de măsuri din 27 ianuarie 1958, aprobat de maiorul Eugen Dascălu, șeful Direcției Regionale Maramureș a Securității descrie atmosfera tensionată din cadrul diecezei de Satu Mare în perioada detenției canonicului Czumbel, dar și contextul în care acesta a revenit în fruntea eparhiei: „Fostul episcop Scheffler Ioan în timp ce se afla cu domiciliu obligatoriu în comuna Baia de Criș ar fi transmis jurisdicția asupra conducerii diecezei atât lui Czumbel cât și lui Pakocs Károly. Întrucât transmiterea acestor jurisdicții, de frica urmărilor, se făcea numai verbal și nu în scris, fără martori,

²⁰ ACNSAS, fond Informativ, dosar 133629, vol. 2, f. 77.

²¹ *Ibidem*, f. 78.

²² *Ibidem*, vol. 1, f. 37.

²³ László Bura, *Dieceza de Satu Mare în perioada 1948-1989* în „Biserica Romano-Catolică din România”, p. 90

²⁴ Într-un referat al Securității din 19 iulie 1955 se menționa că „a fost arestat în baza declarației dată de Baltheiser Ion, în care acesta arată că în luna februarie 1951 a primit printr-un cuier necunoscut un bilet de la Czumbel pentru a fi trimis la Vatican. Neputându-se administra probe suficiente de vinovăție a fost încadrat în colonia de muncă” (ACNSAS, fond Informativ, dosar 133629, vol. 2, ff. 79, 83).

²⁵ Vasile Ciolpan, comandantul penitenciarului Sighet, confirmă la 31 iulie 1951 primirea „deținutului Czumbel Ludovic repartizat, conform ordinului în camera unde se afla preotul Farenkopf Otto” (Arhiva Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, fond Penitenciar Sighet Principal, dosar Deținuți, f. 22).

²⁶ ACNSAS, fond Informativ, dosar 109.896, vol. 3, f. 97.

²⁷ *Idem*, dosar 133629, vol. 2, f. 83.

nici unul dintre cei doi pretendenți la conducerea diecezei nu și-au putut documenta veridicitatea afirmațiilor în fața capitlului diecezan. În vâltoarea discuțiilor asupra problemei jurisdicției au fost arestați atât Czumbel, cât și Pakocs²⁸. În timp ce Czumbel a rămas în detenție, fără a fi fost condamnat, Pakocs a fost eliberat și numit în funcția de vicar al episcopiei din Alba Iulia reprezentând vicariatul de Satu Mare. Întrucât clerul din raza fostei episcopii, sub conducerea ordinariatelor clandestine, nu a acceptat noua formă organizatorică a Bisericii Romano-Catolice și a considerat că la acest compromis a contribuit și Pakocs Károly, nu l-au recunoscut pe acesta drept reprezentant spiritual al lor la episcopia de Alba Iulia.²⁹ Aceste împrejurări au provocat frământări serioase în sânul clerului, care au fost alimentate în mod special de ordinariatele clandestine, care se succedau la intervale relativ scurte. Cu cât prestigiul lui Pakocs dovedise regres în fața clerului, în aceeași măsură a crescut prestigiul lui Czumbel Ludovic. În scopul anihilării activității clandestine a ordinariatelor și pentru a avea în fruntea fostei eparhii un om de prestigiu, care se bucura de încrederea clerului și cu care Ministerul Cultelor ar putea trata unele probleme ale eparhiei, în urma unor discuții dintre inspectorul Vișan și Czumbel, s-a dispus eliberarea lui”.³⁰

În urma acestor înțelegeri, la 8 februarie 1956, Czumbel Lajos a revenit în Satu Mare fiind numit de Ministerul Cultelor „primprotopop raional de Satu Mare”, în fapt fiind guvernator apostolic (locțiitor de episcop) pentru eparhia de Satu Mare-Oradea.³¹ Probabil că suferința acumulată în perioada detenției, asociate vârstei, dar și noile realități de la mijlocul anilor '50 l-au determinat pe canonicul Czumbel să-și modifice atitudinea, optând pentru o linie de compromis, încercând să găsească un modus vivendi în relația dintre stat și Biserica Catolică. Semnificative pentru atitudinea sa conciliatoare, cel puțin la nivel formal, sunt două fragmente din documentele existente în dosarul de urmărire informativă. Astfel, într-un raport al Direcției Regionale de Securitate Baia Mare din 16 iulie 1957 se preciza că „Czumbel caută o formulă de integrare pașnică a clerului romano-catolic în orânduirea socială din RPR”,³² iar un plan de măsuri pentru anul 1958, elaborat de conducerea Serviciului Raional de Securitate Satu Mare menționa: „Unii dintre preoții care au făcut parte din ordinariatele clandestine manifestă nemulțumire față de activitatea legală a

²⁸ Pakocs Károly s-a născut la 17 noiembrie 1892 la Carei, a absolvit Facultatea de Teologie din Budapesta și a fost hirotonit preot în 1915. În anul 1921 a fost numit secretar episcopal, iar din 1942 a devenit vicar episcopal la Satu Mare. După o scurtă perioadă de detenție, în 1951 a fost numit profesor la Seminarul Teologic din Alba Iulia. Rearestat în aprilie 1957 a fost condamnat la 8 ani temniță grea pentru „crimă de trădare”. A trecut prin penitenciarele: Jilava, Pitești, Dej și Gherla. A fost eliberat la 24 aprilie 1963, în urma grațierii pedepsei, conform Decretului 140/963. (Pentru amănunte biografice a se vedea Tempfli Imre, *Sárbol és Napsugárbol. Károly Pakocs püspöki helynök élete és kora*, Budapesta, EMET, 2002).

²⁹ Preoții romano-catolici din Satu Mare nu i-au recunoscut pe protopopii numiți de conducerea din Alba Iulia (Hutás Pongrác pentru Satu Mare, Baumgartner Antal pentru Baia Mare, iar mai tarziu Török László pentru Satu Mare). Funcția de ordinar substituit în timpul detenției canonicului Czumbel a fost exercitată de Szvoboda Ferenc (10 martie 1951-19 noiembrie 1951), Hentes Eugen (27 octombrie 1952-17 mai 1954), Révész Gábor (17 mai 1954-24 octombrie 1955) și din nou Szvoboda Ferenc (24 octombrie 1955-10 februarie 1956).

<http://remusmirceabirtz.files.wordpress.com/2009/07/farame-din-prescurea-prigoanei-1.pdf>

³⁰ ACNSAS, fond Informativ, dosar 133629, vol. 3, ff. 317-318.

³¹ *Ibidem*, vol. 1, f. 74; 89.

³² *Ibidem*, f. 73.

lui Czumbel. Din ultimele informații rezultă că se duce o luptă tacită între Czumbel și o parte din preoți, în frunte cu Révész Gavril în scopul intronării liniei deosebite reprezentate de fiecare în parte. Czumbel reprezintă linia moderată de colaborare a clerului romano-catolic cu organele politice și de stat, iar în acest sens pe data de 22 septembrie 1957 a emis o circulară clerului din subordine, dându-i dezlegare pentru a participa la aniversarea a 10 ani de la proclamarea Republicii sau la alte manifestațiuni similare în cazul când ar primi invitații. Nu s-a stabilit în ce măsură este sinceră această măsură a lui și dacă această atitudine este urmarea eventualului angajament luat de Czumbel în fața tovarășului ministru al Cultelor în februarie 1956 în preajma reînnoierii sale la Satu Mare din domiciliu obligatoriu, sau o tactică nouă adoptată de el în baza unei instrucțiuni primite de la Vatican. Révész Gavril și cei care se polarizează în jurul lui critică toate măsurile luate de Czumbel, preconizând o linie fermă de independență a clerului catolic, de necolaborare cu organele politice și de stat și trecerea conducerii diecezei în ilegalitate. Revesz afirmă că el ar putea obține destituirea lui Czumbel din funcția de guvernator apostolic, comunicând Romei despre colaborarea acestuia cu comuniștii, însă deocamdată nu face acest lucru fiindcă nu vrea să expună clerul frământărilor de mai înainte”.³³ Securitatea nu excludea posibilitatea ca pe fondul accentuării neînțelegerilor „elementele jignite în orgoliul lor personal, să-l intimideze pe Czumbel cu anunțarea Romei asupra colaborării cu guvernul comunist, iar în acest caz acesta să cedeze șantajului și să-și canalizeze activitatea pe un tărâm semi-legal, în concordanță cu doleanțele nemulțumiților”.³⁴

În calitate de conducător al diecezei, canonicul Czumbel Lajos a redactat și difuzat o circulară tuturor preoților romano-catolici din fosta episcopie de Satu Mare prin care li se comunica că a preluat conducerea fostei eparhii; a emis ordine de transfer ale preoților în diferite parohii de pe raza fostei dieceze; a transmis două circulare adresate tuturor preoților cu privire la ordinele mirului,³⁵ precum și o circulară privind recrutarea de candidați pentru Școala de cantori și Facultatea de Teologie ce funcționau pe lângă episcopia de Alba Iulia.³⁶

Cazul special al diecezelor romano-catolice de Oradea și Satu Mare se datorează reunirii acestora de către Sfântul Scaun la 9 aprilie 1948 în persoana unui episcop comun. În aceste condiții, episcopul de Satu Mare sau ordinariul diecezan pretindea jurisdicția și asupra diecezei orădene. Dar aceasta având un capitol separat de capitolul sătmărean, alegea un vicar capitular (cu putere ordinarială), ce era văzut de orădeni ca ordinariu diecezan. Pentru a fi cu adevărat canonic, el trebuia să fie întărit de ordinariul diecezan sătmărean. Se ciocneau principiul legitimist (prin

³³ *Ibidem*, f. 70.

³⁴ *Ibidem*, f. 73.

³⁵ Într-o notă a Securității se făcea referire la ceremonia de miruire din 20 mai 1956 desfășurată la Baia Mare, menționându-se că „asemenea miruirii nu s-au mai făcut pe raza diecezei de la data arestării fostului episcop Scheffler Ioan, întrucât putea fi celebrată doar de episcop sau locțiitorul său, iar de aici rezultă că Ludovic Czumbel în afară de funcția sa legală de primprotopop raional deține și funcția clandestină de ordinar” (*Ibidem*, f. 323).

³⁶ *Ibidem*, vol. 2, ff. 24-26v.

desemnare) cu cel electiv.³⁷ Ultimul era preferat și de comuniști, care doreau alegerea persoanelor agreeate de regim.³⁸ Situația tensionată din cele două dieceze este descrisă pe larg într-o declarație din 10 iunie 1964, aparținând preotului romano-catolic Agoston Ștefan din Baia Mare: „Czumbel îndeplinește funcția de ordinar peste dieceza de Satu Mare și Oradea, deoarece în toamna anului 1959 a decedat numitul Pap [Pop] Iosif fost canonic, care cu aprobarea Departamentului Cultelor a condus treburile fostei episcopii de Oradea. Dar acesta nu a fost recunoscut de Czumbel drept conducător al fostei episcopii, iar preoții din fosta dieceză de Oradea nu îl recunoșteau pe Czumbel ca ordinar. La înmormântarea lui Pap [Pop] a participat un delegat din partea Departamentului Cultelor care după înmormântare a discutat cu preoții romano-catolici problema conducerii lor pe viitor. Întrucât s-au ivit neînțelegeri cu privire la conducere, delegatul Departamentului Cultelor a trimis un autoturism la Satu Mare care să-l aducă pe Czumbel la Oradea cu scopul de a clarifica problema conducerii. Cu această ocazie a clarificat în fața reprezentanților preoților romano-catolici din fosta dieceză de Oradea că el este conducătorul lor jurisdicțional. Acest lucru rezultă din declarația făcută cu această ocazie de Schriffert Adalbert, fost canonic și vicar general la fosta dieceză de Oradea, care a fost arestat mai mult timp și care a declarat: <De azi înainte te recunoaștem ca ordinar al diecezei noastre>. La cele declarate, Czumbel i-a răspuns: <Tu, Bella se vede că cunoști foarte bine cadrul bisericesc, de aceea spui că mă recunoști numai de azi înainte fiindcă îți dai seama că dacă spui că mă recunoști de la data numirii mele, toate dispozițiile jurisdicționale emise de voi în această perioadă nu sunt valabile>. Aceste lucruri le-am aflat chiar de la Czumbel cu ocazia unor discuții purtate în timp ce am călătorit împreună de la stația Moftinul Mare la Satu Mare. La cererea reprezentantului Departamentului Cultelor ca Czumbel să-și numească un reprezentant care să conducă treburile fostei dieceze de Oradea, l-a numit pe Schriffert Adalbert, dar acesta nu a primit motivând că este prea în vârstă. În urma refuzului s-a orientat spre preotul Dascăl Ștefan un preot tânăr, dar în cele din urmă a fost numit în funcția de vicar numitul Belteky Francisc”.³⁹

Evenimentele din toamna anului 1956 din Ungaria au fost urmărite cu interes și speranță de comunitatea maghiară din Transilvania. Preotul sătmărean Gellért Lőrincz avea misiunea să asculte în permanență știrile privind desfășurarea evenimentelor și să-l țină la curent pe canonicul Czumbel, iar „intervenția armată a produs deprimare în rândul clerului din Satu Mare”.⁴⁰ Conform unei note a Securității, în data de 11 noiembrie 1956, preoții romano-catolici din Satu Mare erau pregătiți să organizeze o demonstrație în cadrul căreia urmau să solicite eliberarea preoților arestați în Ungaria.

³⁷ Pentru a evita tensiunile, la 26 mai 1983, Sfântul Scaun a decis separarea completă a celor două dieceze (Mircea Remus Birtz, *Cronologia ordinarilor diecezani greco-catolici. 1948-1989. Încercare de reconstituire*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2007, p. 63).

³⁸ *Ibidem*, pp. 63-65.

³⁹ ACNSAS, fond Informativ, dosar 133629, vol. 2, ff. 24-26v.

⁴⁰ *Ibidem*, vol. 1, f. 81.

Doar intervenția împuternicitului Ministerului Cultelor și prin folosirea unor agenți, Securitatea a reușit să împiedice această manifestare.⁴¹

La 6 februarie 1957, Direcția Regională a Securității Baia Mare a deschis dosarul de urmărire informativă de grup cu numele de cod „Urmașul”, vizându-i pe canonicul Czumbel Lajos și preoții Révész Gábor⁴², Sipós Ferenc⁴³, Rényi Ferenc⁴⁴, Fischer Pál⁴⁵. Scopul acțiunii informative era de a stabili „activitatea concretă desfășurată de clerul reacționar romano-catolic din Dieceza Satu Mare precum și legăturile acestora pe cale ilegală cu străinătatea și Vaticanul”.⁴⁶ În cadrul acțiunii, Securitatea a utilizat numeroși informatori („Peleskei Notarius”, „Csongár Csaba”, „Pop Vasile”, „Bokor Péter”, „Balla Mihai”), precum și măsuri tehnice complexe, incluzând supravegherea operativă, interceptarea corespondenței, dar și unele combinații informative.⁴⁷

În cursul anilor 1958-1959, conducerea Direcției Regionale Baia Mare a Securității a decis să treacă la un plan minuțios prin care să-l determine pe canonicul Czumbel Lajos să accepte colaborarea cu poliția politică comunistă, acțiunea urmând să se desfășoare treptat, pentru început urmărindu-se „obișnuirea acestuia cu relațiile dintre el și organele de securitate”.⁴⁸ Planul Securității prevedea ca după această etapă preliminară să se treacă la o colaboare efectivă în cadrul căreia ierarhul romano-catolic să aibă impresia că „această colaborare este atât în interesul bisericii pe care o conduce cât și în interesul statului, iar în măsura în care se vor obține de la el informații mai valoroase privind activitate dușmănoasă a reacțiunii catolice se va adânci tot mai mult munca informativă”.⁴⁹ La sfârșitul planului de măsuri, conducerea Direcției Regionale a Securității recomanda prudență „pe linia favorurilor și promisiunilor” făcute canonicului Czumbel, până când acesta „nu va face un pas serios înspre o colaborare efectivă cu organele MAI”.⁵⁰ Printr-o adresă din 27 martie 1958, Direcția a III-a din cadrul Ministerului de Interne stabilea principiile de bază și modul în care ofițerii Securității Satu Mare trebuiau să acționeze în tentativa de a-l determina pe canonicul Czumbel să accepte colaborarea cu Securitatea: „În general suntem de acord cu încercarea de atragere a susnumitului spre o colaborare cu organele MAI însă trebuie procedat cu

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Révész Gábor, născut la 15 aprilie 1921, paroh romano-catolic la Halmeu a fost secretarul episcopului Scheffler János, iar în perioada detenției canonicului Czumbel a exercitat funcția de substitut ordinar.

⁴³ Sipós Ferenc, născut la 8 octombrie 1916, a fost arestat în 1952 și condamnat la 2 ani închisoare corecțională pentru activitate dușmănoasă, fiind eliberat la 24 decembrie 1954. În 1956 a fost numit de canonicul Czumbel secretar al diecezei de Satu Mare.

⁴⁴ Rényi Ferenc, preot paroh la Satu Mare, s-a născut în 1 noiembrie 1918 la Urziceni, în apropiere de Carei. A fost arestat în 1953 și condamnat la 1 an închisoare corecțională pentru instigare împotriva regimului. A fost eliberat în 1954.

⁴⁵ Fischer Pál, preot la parohia din Ardud, s-a născut în 8 iunie 1909 la Moftinul Mare. A fost arestat în 1953 și condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru instigare împotriva regimului, fiind amnistiat în 1955.

⁴⁶ ACNSAS, fond Informativ, dosar 133629, vol. 1, f. 5.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 44.

⁴⁸ *Ibidem*, vol. 3, ff. 306-310.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

multă prudență, cunoscându-se atitudinea sa dușmănoasă din trecut. De aceea, nu trebuie supraestimată poziția sa *favorabilă* față de regimul nostru. Analizând întreaga problemă, ținem să vă atragem atenția asupra unor serioase lipsuri în ceea ce privește orientarea generală în acțiunea lui de atragere, precum și în privința modului în care s-au pus în discuție unele probleme: în primul rând apare de la început confuzia în această acțiune prin faptul că urmăriți o *atrageră oficială* a lui, ceea ce nu intră în uzanțele muncii de securitate. Chiar dacă este vorba de o atragere treptată, acțiunea trebuie să ducă în cele din urmă la colaborarea lui cu organele de securitate și deci la o colaborare secretă, care trebuie să aibă ca scop atât informarea noastră cât și folosirea lui Czumbel în diferite manevre în interesul statului, avându-se în vedere poziția lui de conducător aprobat de Vatican. Însăși acordarea unor favoruri lui Czumbel din partea organelor MAI care în fond nu sunt justificate și mai ales fără ca el să facă primul pas spre interesele noastre, poate chiar să-i trezească suspiciuni asupra intențiilor noastre de viitor în legătură cu persoana lui. Remarcăm în acest sens și exagerarea făcută de lucrător atunci când i-a vorbit lui Czumbel despre *înalta prețuire* ce i-o acordă organele MAI, fapt care de asemenea pare fals și neverosimil. Această linie mai poate fi dăunătoare și pentru că s-ar putea ca Czumbel să caute să se folosească de atitudinea de bunăvoință din parte organelor MAI pentru a-și rezolva cât mai multe chestiuni din interesul bisericii. O altă greșală destul de serioasă comisă în această problemă este faptul că lucrătorul care a discutat cu Czumbel i-a sugerat acestuia foarte insistent ideea de a face o serie de schimbări și transferări în personalul preoțesc din subordinea lui. Greșala constă în faptul că această problemă a fost ridicată mult prea devreme, deoarece este o chestiune de ordin intern bisericesc și amestecul organelor noastre l-ar putea șoca pe Czumbel care încă nu a devenit colaborator, iar pe de altă parte el poate să tragă concluzia că organele MAI au anumite interese în transferările de preoți în diferite localități. Iar mai grav este că el își dă seama de la început că organele MAI vor să-l folosească în anumite manevre care privesc organizarea internă a bisericii, înțelegând poate că-i vorba de manevre îndreptate împotriva bisericii și de aici s-ar putea crea o răceală în loc de a fi apropiat. Dar și mai gravă greșală a fost propunerea făcută lui Czumbel de a prelua conducerea eparhiei de Oradea, întrucât aceasta este condusă de Pap [Pop] Iosif, care colaborează strâns cu Departamentul Cultelor și nu există nici un temei pentru o astfel de promovare a lui Czumbel, care deocamdată nu prezintă nici o garanție. Considerăm că ar fi bine pentru realizarea scopului la contactele următoare să i se ceară să ne facă anumite informări fără prea mare importanță și cu caracter mai general. De exemplu, să i se solicite un istoric scris al evoluției Bisericii romano-catolice din eparhia sa. Mai târziu i se pot cere anumite caracterizări despre unii preoți pe care îi cunoaște. Deci atragerea lui treptată să se facă obișnuindu-l cu relațiile dintre el și organele de securitate, obișnuindu-l cu această informare,

lăsându-i-se impresia că această colaborare este atât în interesul bisericii pe care o conduce cât și a statului”.⁵¹

Contactările canonicului Czumbel au fost realizate de căpitanul Nicolae Hritan, locțiitorul șefului Direcției Regionale de Securitate Baia Mare. Acesta era primit întotdeauna „cu multă amabilitate” iar vizitele durau în general două ore și se purtau în limba maghiară întrucât Czumbel „vorbește greoi limba română”.⁵² Cu ocazia acestor discuții, ofițerul de securitate i-a atras atenția canonicului Czumbel că ar fi recomandat să nu amintească despre aceste vizite colaboratorilor săi, idee agreată într-o totul de acesta, care, potrivit rapoartelor Securității „a sărit, întrerupându-l pe căpitanul Hritan și a afirmat: *<Tocmai vroiam să vă rog, ca aceste vizite să rămână numai și numai între noi, că punerea în vileag al acestui lucru ar fi neplăcut pentru mine și față de poziția mea ce o ocup în clerul romano-catolic>*”.⁵³ Cu toate acestea, vizitele ofițerului de securitate nu au trecut neobservate, ele fiind imediat remarcate și au stârnit comentarii insistente în anturajului canonicului, după cum rezultă dintr-o notă informativă din 21 decembrie 1958, semnată de sura „Pop Vasile”: „În ziua de 17 decembrie 1958, Szekely Eduard a povestit la întrebarea pusă că în aceste zile la Czumbel Ludovic a fost cineva de la Securitate și în camera lui s-a discutat cu un ton ridicat, glasuri ce au fost auzite de cei din bucătărie. Nu s-a auzit despre ce s-a discutat, dar și Czumbel cât și cel de la Securitate au vorbit pe un ton ridicat. Szekely a mai adăugat că nici preoții tineri (Renyi, Sipos) nu au putut afla nimic despre această discuție, fiindcă Czumbel nici cu această ocazie nu a comunicat nimic, cum de altfel nu este deloc comunicativ de când a venit acasă”.⁵⁴

Discuțiile abordate în cadrul întâlnirilor⁵⁵ dintre ofițerii Securității Satu Mare cu canonicul Czumbel, dar și reacțiile acestuia erau pe larg redată în cadrul rapoartelor trimise superiorilor. Astfel, în cadrul întâlnirii din 13 februarie 1959, desfășurată sub pretextul întocmirii unui istoric al episcopiei romano-catolice de Satu Mare, canonicul Czumbel s-a situat pe o poziție extrem de circumspectă: „Acesta a dat răspunsuri evazive cum că nu are timp și că nu are strânse încă suficiente date, iar mai târziu a afirmat că îi teamă să facă această lucrare, pentru că în lucrare trebuie să critice mult măsurile întreprinse de guvern împotriva Bisericii romano-catolice ceea ce ar avea repercusiuni asupra persoanei sale, întrucât noi am putea califica și considera atitudinea sa ca dușmănoasă. Guvernatorul apostolic [Czumbel] ne-a solicitat să sprijinim cererea sa, înaintată împuternicitului regional al Cultelor privind unele transferuri de preoți romano-catolici și a afirmat

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem*, f. 285.

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem*, f. 281.

⁵⁵ Cu prilejul unei întâlniri din 7 aprilie 1959, canonicul Czumbel a solicitat sprijinul autorităților privind „numirea unor preoți în orașele Sighet și Baia Mare, întrucât preoții existenți nu reușesc să cuprindă toate sarcinile. La aceasta, lucrătorul operativ s-a referit la instrucțiunile Ministerului Învățământului și Culturii care reglementează acest lucru și deci despre acest lucru nu se poate discuta. Guvernatorul apostolic a ridicat din nou problema intenției lui de a corespunde cu prietenii din Roma și Vatican, manifestându-și neîncrederea în ceea ce privește ajungerea lor la destinație” (*Ibidem*, ff. 267-268).

că dacă vrem să existe iubire între noi, această iubire trebuie să fie bilaterală. Analizând conținutul cererii de transfer a rezultat că aceasta este convenabilă și nouă, întrucât realizăm mutarea agentului nostru *Herbert Hans* lângă obiectivul Doboș Ioan din Sighet. În continuare s-a discutat problema unor preoți romano-catolici, care împotriva legilor statului și a regulilor bisericești se ocupă de foști credincioșii greco-catolici⁵⁶. Guvernatorul apostolic a răspuns că în acest sens el a dat o circulară categorică și s-a angajat ca la orice împrejurare când va discuta personal cu preoții romano-catolici le va atrage atenția asupra conținutului circularii, în sensul de a nu se amesteca decât exclusiv în problemele credincioșilor romano-catolici”.⁵⁷ O informare trimisă la 21 decembrie 1959, conducerii Direcției a III-a a Securității relatează modul în care a decurs întâlnirea cu Czumbel: „În conformitate cu planul de atragere a lui Czumbel Ludovic la colaborare cu organele noastre, în ziua de 1 decembrie, căpitanul Hritan Nicolae i-a făcut o vizită, discutându-se următoarele probleme: lucrătorul a fost primit cu multă amabilitate exteriorizată de către guvernatorul apostolic, care a menționat că odată cu începerea noului an școlar a sesizat că din partea organelor Sfaturilor Populare se resimte mai multă îngrădire în privința catehizării copiilor. Lucrătorul operativ i-a sugerat că ar fi bine să nu forțeze problema catehizării și să se limiteze doar la zilele de sâmbătă și duminică, conform instrucțiunilor de la Departamentul Cultelor. Guvernatorul apostolic a susținut că acolo unde se poate cuprinde în aceste două zile catehizarea le-a și interzis preoților să le facă în alte zile, însă la acele parohii unde există mai multe filii, le-a indicat preoților să efectueze catehizarea potrivit posibilităților, însă să țină cont de sarcinile elevilor la învățământul de stat”.⁵⁸ Cu ocazia unei alte întâlniri, ofițerul de securitate l-a întrebat pe canonicul Czumbel, care este atitudinea sa și ce directive a transmis preoților din subordine referitor la procesul de colectivizare a agriculturii, iar acesta a răspuns: „Le indic o linie de absolută neutralitate, întrucât dacă se împotrivesc fac rău statului și vor fi trași la răspundere de justiție. Dar ei să nu militeze nici pentru întrucât dacă gospodăria colectivă merge bine și va obține rezultate, se va pune problema că n-a fost numai acțiunea partidului, ci a contribuit și clerul romano-catolic, ceea ce va le va conveni comuniștilor, iar dacă gospodăria colectivă va merge prost, clerul romano-catolic va fi compromis”.⁵⁹

În paralel cu încercările de atragere la colaborare prin intermediul contactărilor succesive, Direcția Regională Maramureș a Securității a dirijat în jurul lui Czumbel Lajos numeroși informatori care aveau sarcina de a raporta atât despre acțiunile canonicului romano-catolic, dar și de a urmări cu atenție predicile ținute de acesta în fața credincioșilor. O notă informativă din 27 iunie 1963, semnată de sursa „Kardos Geza” preciza că „la 16 iunie 1963, Czumbel a distribuit Sf.

⁵⁶ O notă informativă din 14 mai 1963, semnată de sursa „Kardos Geza” preciza că „părintele Dobos nu scrie cazurile greco-catolicilor în matricolă, cinumai pe o hârtie și le ascunde bine” (*Ibidem*, vol. 2, f. 439).

⁵⁷ *Ibidem*, vol. 3, ff. 275-276.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 262.

⁵⁹ *Ibidem*, ff. 265-266.

Taină a Mirului la Baia Sprie și a vorbit despre credință menționând: <Voi să fiți tari în credință, iar cu pilda voastră veți fi apostolii credinței noastre>”.⁶⁰ Ofițerul de legătură al informatorului a precizat în finalul delațiunii că „din notă se desprinde o vădită ură și manifestări dușmănoase pe care Czumbel le are cu ocazia unor predici, dedându-se la provocări, instigări și calomnierea organelor de stat”.⁶¹ De altfel, în numeroase sinteze și rapoarte ale Direcției Regionale Maramureș a Securității, existente în cadrul dosarului informativ de grup „Urmașul” se face referire la „atitudinea dușmănoasă” a canonicului Czumbel Lajos față de regim, acesta fiind descris ca „un element dușmănos regimului, care în predicile⁶² rostite în diferite ocazii îndeamnă pe credincioși la menținerea credinței, manifestându-se ostil la adresa regimului”.⁶³

Vârsta înaintată, asociată stării de sănătate extrem de precare a canonicului Czumbel a generat în prima jumătate a anilor `60 numeroase frământări și tensiuni legate de desemnarea succesorului în fruntea episcopiei de Satu Mare. Ofițerii Securității Satu Mare, profitând de disensiunile existente în rândul clerului romano-catolic din eparhie, la crearea și accentuarea cărora au contribuit din plin, au încercat să favorizeze desemnarea unei persoane agreeate. De altfel, în cadrul dosarului de urmărire informativă, problema succesorului începe să ocupe un rol central, Securitatea susținând pentru postul de primprotopop (funcția recunoscută oficial) două persoane „agenți ai organelor noastre, care îndeplinesc cerințele și condițiile necesare acestei funcții”.⁶⁴ Referitor la această problemă un plan al Direcției Regionale Maramureș a Securității, întocmit în cursul anului 1963 preciza: „Prin realizarea acestui plan organele noastre vor putea controla întreaga activitate a clerului potrivit credințelor și directivelor ministerului nostru. Studiind agentura din preoblemă, am stabilit că dispunem de un număr de 2 agenți care ar fi corespunzători funcției de primprotopop. Preotul romano-catolic Gellert Laurențiu cu numele conspirativ *Mareș Vasile*, este un elemnt cu multă bunăvoință față de organele noastre dând dovadă de sinceritate și loialitate. La fel, susnumitul corspunde scopului propus și din punct de vedere al vârstei și a pregătirii de care dispune. Ba mai mult, ani de zile a funcționat în calitate de paroh romano-catolic la Satu Mare câștigând popularitate în rândul clerului și credincioșilor. Din dispozițiile lui Czumbel, agentul a fost transferat de la parohia romano-catolică din Sanislău, la parohia din Vișeu de Sus. În agentura Direcției Regionale Maramureș mai avem pe agentul *Kardos Geza*, care deține funcția de protopop la Baia Mare. În munca de colaborare cu organele noastre acest agent a dat dovadă de sinceritate și tendințe de demascare a activității unor elemente dușmănoase clericale. Este un element bine

⁶⁰ *Ibidem*, vol. 2, f. 534.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Mai multe note informative din vara anului 1963 semnalau că „atitudinea dușmănoasă a lui Czumbel a ajuns să fie comentată de către credincioși, care și-au exprimat mirarea cum de nu a fost arestat în urma expunerilor din predicile sale”. (*Ibidem*, vol. 1, ff. 288-259).

⁶³ *Ibidem*, f. 288.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 305.

pregătit ca popularitate în rândul clerului și astfel numirea acestuia în funcția de primprotopop nu ar întâmpina multe rezistențe”.⁶⁵

Pentru a-și atinge obiectivul, Securitatea a recurs la metoda compromiterii și discreditării colaboratorilor apropiați ai lui Czumbel (Dobos, Sipos, Renyi), care aveau șanse să fie desemnați succesori. Astfel, la finalul unei note informative din 14 mai 1963, semnate de sursa „Kardos Geza”, ofițerul de securitate a trecut următoarea mențiune referitoare la protopopul de Sighet, Dobos Janos⁶⁶: „Agentul a primit sarcină de a afla de la Dobos noi amănunte în legătură cu persoana care se pretinde drept urmaș a lui Czumbel. Din nota informativă rezultă că Dobos este acela care se pretinde ordinar al diecezei și că această funcție i-a fost acordată de Vatican. Necesită impulsivitatea muncii informative în cadrul acțiunii lui Dobos, în vederea compromiterii acestuia ca să nu poată fi recunoscut de organele Departamentului Cultelor și să fie compromis față de cler. Mai rezultă că acesta se ocupă intens de foștii greco-catolici, iar evidența căsătoriilor și a botezurilor le ține ascuns. Această treabă să o avem în vedere cu ocazia percheziției preconizate în planul de măsuri. Agentul a primit sarcina ca să mai poarte discuții cu Dobos pe această temă și să vadă care este părerea majorității preoților din dieceză privind numirea lui Dobos ca guvernator. Prin aceasta scontăm a afla care sunt acei preoți care au pretenții la funcția de guvernator și eventual ne-ar putea fi de folos în compromiterea lui Dobos”.⁶⁷ În cazul părintelui Sipós Ferenc, ofițerii Serviciului Raional de Securitate Satu Mare au încercat să-l compromită, iar apoi să-l determine să devină informator⁶⁸, după cum rezultă dintr-o notă din 10 septembrie 1965: „Acesta va fi contactat de către organele noastre în mod deschis. Scontăm ca astfel susnumitul să fie văzut și bănuit ca având legături cu Securitatea, iar clerul să-și piardă încrederea în el și să nu fie acceptat la conducerea diecezei după decesul lui Czumbel. Compromiterea lui Sipos Francisc este utilă și pentru acoperirea agenților folosiți în acțiune, deoarece se va lăsa impresia că datele (în special despre Ronai Ioan care urmează să fie averitzat) au fost furnizate de către el, organelor

⁶⁵ *Ibidem*, ff. 305-306.

⁶⁶ Referitor la Dobos János, o sinteză a Serviciului Raional de Securitate Satu Mare din 11 aprilie 1964 menționa: „Din materialele ce le deținem rezultă că pentru acest post dr. Czumbel ar fi destinat pe preotul romano-catolic Dobos Ioan de la Sighet, care la momentul oportun să preia funcția de guvernator al diecezei. Acest material parvine de la sursa *Kardos Geza*, agent al organelor Serviciului III din cadrul MAI Maramureș, căruia Dobos Ioan i-a comunicat despre intențiile lui Czumbel. Fapt concret este că, după dreptul canonic lăsat de fostul episcop Scheffler, drept urmaș a lui Czumbel nu poate fi altcineva decât unul dintre preoții romano-catolici Ronai, Svoboda ori Dobos de la Sighet. Dat fiind că Ronai și Svoboda sunt în vârstă și cu starea sănătății similară cu cea a lui Czumbel, rămâne doar Dobos la funcția destinată. În ceea ce privește soluționarea acestei probleme, credem că vor fi accelerate din partea forurilor competente, întrucât Czumbel este aproape neputincios fizic să satisfacă cerințele funcției de guvernator apostolic al diecezi”. (*Ibidem*, ff. 288-289).

⁶⁷ *Ibidem*, vol. 2, f. 539.

⁶⁸ Referitor la tentativa de atragere la colaborare a părintelui Sipós Ferenc, o notă a Serviciului Raional de Securitate Satu Mare din 22 iunie 1966 menționa: „Acesta a fost studiat, iar apoi contactat în scopul atragerii la colaborare ca agent, însă dat fiind sentimentele sale religioase de care este pătruns și a greșelii comise de lucrătorul din problemă, prin nealegerea celui mai corespunzător loc al contactărilor, acesta refuză să furnizeze informații organelor noastre. La toate aceste se adaugă și faptul că Sipos este un element dușmănos, capabil să desfășoare activitate dușmănoasă împotriva statului nostru. În cazul său, este necesară deschiderea dosarului informativ individual” (*Ibidem*, vol. 1, ff. 368-369).

Securității”.⁶⁹ Însă, acțiunea Securității în cazul părintelui Sipós Ferenc s-a soldat cu un eșec, deoarece „acesta este un element fanatic și s-a procedat greșit prin aceea că a fost contactat la intervale mici de timp, dar și la un loc necorespunzător, domiciliul său”.⁷⁰ Conform aceleiași note, ofițerii Securității Satu Mare au încercat să-l recruteze și pe părintele Renyi Ferenc, după cum rezultă dintr-o notă din 10 septembrie 1965: „Prin această recrutare avem în vedere obținerea de informații competente despre activitatea clerului romano-catolic din Satu Mare, iar pe de altă parte intenționăm să preluăm cu ajutorul lui conducerea diecezei după decesul lui Czumbel Ludovic. De altfel, nici în prezent Czumbel nu conduce efectiv treburile spirituale ale dieceze, aceasta fiind îndeplinite de candidat, deoarece Czumbel este imobilizat la pat și incapabil de activitate. În cazul în care prin recrutarea lui Renyi Francisc nu reușim să preluăm conducerea diecezei, în colaborare cu organele Secției Raionale Sighet vom acționa în sensul compromiterii lui Doboș Ioan care este pretendent la postul de guvernator, conform dreptului canonic lăsat de fostul episcop Scheffler Ioan și promovarea în această funcție a preotului Revesz Gavril⁷¹ din Halmeu element capabil și corespunzător din punct de vedere canonic”.⁷²

La 19 iulie 1966, conducerea Direcției Regionale Maramureș a Securității a aprobat închiderea dosarului informativ de grup „Urmașul”, demersul fiind astfel motivat: „Din materialele obținute în cadrul acțiunii rezultă că cei în cauză nu desfășoară o activitate organizată. Elementul principal din acțiune, guvernatorul Czumbel Ludovic, în vârstă de 75 ani suferind de diabet și paralizie parțială, imobilizat la pat de mai mulți ani, practic nu mai conduce dieceza, de aceasta ocupându-se preotul Sipos Francisc, vicarul general diecezan, semnalat cu atitudine ostilă și legături cu elemente suspecte din R.P. Ungară și Ucraina Subcarpatică. Ceilalți doi preoți, Révész Gavril⁷³ și Rényi Francisc⁷⁴, nu sunt semnalati cu manifestări ostile, ambii fiind în perioada de atragere la colaborare cu organele Direcției Regionale MAI Maramureș, obținându-se materiale care ne dau

⁶⁹ *Ibidem*, f. 47.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ O notă a Serviciului Raional de Securitate Satu Mare din 22 iunie 1966 preciza că „preotul Revesz Gavril din Halmeu, deși capabil și cu pregătirea canonică corespunzătoare pentru îndeplinirea unor atribuțiuni de conducere, este înlăturat datorită unor neînțelegeri avute cu guvernatorul Czumbel în timpul detențiunii lor. De altfel, Revesz nici nu se angrenează în activitatea comună a celorlalți membri ai grupului, fapt ce a determinat luarea lui în pregătire în vederea atragerii treptate la colaborare cu organele noastre. Din primele cotactări rezultă oportunitatea realizării contactării” (*Ibidem*, ff. 368-369).

⁷² *Ibidem*, f. 47.

⁷³ A devenit informator al Securității Satu Mare, având numele conspirativ „Banc Gabor”. (*Ibidem*, vol. 3, f. 449).

⁷⁴ O notă a Serviciului Raional de Securitate Satu Mare din 22 iunie 1966 menționa referitor la preotul Renyi Ferenc: „Acesta este cunoscut ca element de încredere a lui Czumbel pe care reușește să-l influențeze în direcția dorită de el. Pe parcursul muncii asupra lui Renyi au fost obținute unele materiale ce îl compromit atât față de cult cât și de societate și astfel s-a hotărât exploatarea materialelor în procesul recrutării lui ca agent. Materialele însă nefiind în suficientă măsură verificate, candidatul s-a postat pe o poziție de negare a faptelor reținute în sarcina sa, fiindu-i frică și de urmări grave, astfel că nu s-a trecut la recrutarea lui directă hotărându-se contactarea lui în continuare în vederea atragerii treptate la colaborare cu organele noastre. Până în prezent au fost obținute materiale care atestă reușita recrutării” (*Ibidem*, vol. 1, ff. 368-369).

garanția că susnumiții vor accepta”.⁷⁵ După închiderea dosarului de urmărire, Czumbel Lajos urma să fie supravegheat în continuare, în cadrul „bazei operative, la forma activă”.⁷⁶

La 27 februarie 1967, la vârsta de 76 de ani, canonicul Czumbel Lajos a decedat, iar la 29 aprilie 1967, conducerea Serviciului Raional de Securitate Satu Mare a aprobat scoaterea sa din evidența activă.⁷⁷ Urmașul său a fost desemnat canonicul Szvoboda Ferenc, însă datorită vârstei înaintate acesta a renunțat în favoarea canonicului Sipós Ferenc⁷⁸, care a îndeplinit această funcție până la 14 martie 1990, când Sfântul Scaun l-a desemnat pe Reizer Pál episcop al Diecezei de Satu Mare.⁷⁹

La sfârșitul anilor `40, autoritățile comuniste au încercat să-și impună autoritatea în cadrul Bisericii Romano-Catolice prin crearea unei biserici independente de Vatican, însă aceste tentative nu au fost încununuate de succes datorită atitudinii intransigente a ierarhilor, în frunte cu episcopul Márton Áron.

Canonicul Czumbel Lajos, devenit ordinariu substitut al Diecezei de Satu Mare după îndepărtarea episcopului Scheffler János în luna mai 1950, a continuat atitudinea intransigentă a predecesorului său față de încercările autorităților de a interveni în probleme de ordin religios. Arestat în martie 1951, canonicul Czumbel a fost închis fără judecată patru ani în penitenciarul din Sighet, apoi i s-a fixat domiciliu obligatoriu în Bărăgan. În primăvara anului 1956, a revenit în fruntea Diecezei de Satu Mare în urma unei înțelegeri cu Ministerul Cultelor, care l-a numit „primprotopop raional de Satu Mare”. Probabil că suferința acumulată în perioada detenției, asociate vârstei, dar și noile realități de la mijlocul anilor `50 l-au determinat pe canonicul Czumbel să-și modifice atitudinea, optând pentru o linie de compromis, încercând să găsească un modus vivendi în relația dintre stat și Biserica Catolică. În paralel, conducerea Securității Satu Mare a încercat să-l determine pe Czumbel să accepte colaborarea cu poliția politică comunistă. Deși a avut mai multe întâlniri cu ofițerii de Securitate, Czumbel Lajos a refuzat să devină informator, în cadrul discuțiilor acceptând să abordeze doar chestiuni de ordin general referitoare la relația dintre stat și biserică.

⁷⁵ *Ibidem*, ff. 365-366.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 369.

⁷⁷ *Ibidem*, vol. 2, f. 436.

⁷⁸ Deoarece numele canonicului Sipos Ferenc nu figura printre urmașii desemnați de episcopul Scheffler Janos a fost nevoie de recunoașterea Vaticanului. În vremurile tulburi ale anilor `70-`80, acesta a reușit să restaureze numeroase biserici și case parohiale folosind ajutoarele primite din exterior.

⁷⁹ Mirea Remus Birtz, *op.cit*, p. 64.